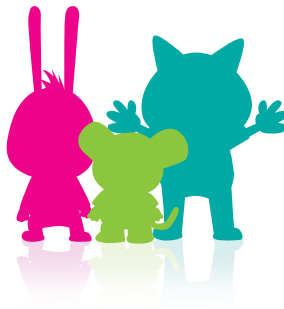

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Muotoilun koulutusohjelma

Maria Vetola

KUVITUS LASTENKIRJAAN

Opinnäytetyö
Helmikuu 2016

Tekijä

Maria Vetola

Nimike

Kuvitus lastenkirjaan

Toimeksiantaja

Minna Malén

Tiivistelmä

Opinnäytetyö käsittelee lasten kirjan kuvitusta, kuvan ja sanoman vuorovaikutusta. Työssä perehdytään kuvan ja tarinan kasvattavaan merkitykseen lastenkirjoissa. Tietopohjassa selvitetään myös kuvakirjan määrittelyä ja satujen merkitystä. Toiminnallisen osuuden tavoitteena on tehdä kiusaamisaiheista tarinaa tukeva kuvitus ja taitto. Kuvitusprosessin esittely ja lasten palaute tekemistäni kuvista kuuluvat keskeisesti kuvitusprosessiini. Opinnäytetyö sisältää kansikuvan lisäksi kolme kirjaan tulevaa kuvitusta ja yhden mallin pöytäteatterinukesta, joka on kirjan mukana tuleva irrallinen tuote. Nuken tarkoitus on antaa lisämerkityksiä tarinan kerronnalle vielä draaman avulla. Kohderyhmänä tarinan kuvituksille ovat 3-6-vuotiaat lapset sekä heidän kasvattajansa.

Kieli

Suomi

Asiasanat

Tarinaa tukeva kuvittaminen, satujen merkitys

Sivuja 28

Liitteet 1

Liitesivumäärä 1

Author

Maria Vetola

Title

Illustration for a Children's Book

Commissioned by

Minna Malén

Abstract

The present thesis deals with the illustration of children's books, as well as the interaction between story and picture. The thesis focuses on the educational influence of story and picture in children's books. The theoretical basis presents the definition of a picture book and discusses the importance of fairy tales. The aim of the functional part of the thesis was to create an illustration and pagination to a children's story concerning bullying. The report contains introduction of the illustration process as well as children's feedback on the pictures. In addition to the book's cover and three illustrations, the thesis contains a prototype of a table top puppet to be enclosed in the book in order to enable further processing the story by means of drama. The target group of the illustrations is children aged from three to six as well as their educators.

Language

Finnish

Keywords

Story supporting illustration, meaning of fairytales

Pages 28

Appendices 1

Pages of Appendices 1

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 VIITEKEHYS JA TOIMINTA-ASETELMA	5
2.1 Viitekehys	5
2.2 Toiminta-asetelma	6
3 KUVAN JA SANOMAN VUOROVAIKUTUKSESTA	7
4 KUVA JA TARINA KASVATTA	7
4.1 Kuvakirjasta	7
4.2 Satujen vaikutus	8
4.3 Sadun tulee viihdyttää	9
4.4 Kuvakirjan määritelmästä	10
5 KUVITTAMISPROSESSI	11
5.1 Kuvitusesimerkkejä	11
5.2 Kaikki alkoi siis, kun Pertti Pupunen täytti viis	12
5.3 Hahmojen prosessi	13
5.4 Kirjan kuvien synty	16
5.5 Palaute lapsilta	22
6 TAITTO	24
6.1 Sivukartta	24
6.2 Typografia	25
7 POHDINTA	26
LÄHTEET	27

LIITE

Liite 1. Kirjan tarina

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on tehdä kuvitus lastenkirjaan. Tavoitteena on kuvan ja sanoman vuorovaikutuksen, sekä satujen merkityksen tutkiminen. Toiminnallinen osuus sisältää kolme aukeamaa tulevasta kirjasta ja yhden malliesimerkin pöytäteatterinukesta. Kirjan muun kuvituksen ja loput pöytäteatterihahmot aion tehdä myöhemmin.

Kirjan tarina kertoo kaverin puolustamisesta, kiusaamisen loppumisesta ja ystävyiden alkamisesta. Kirjan tarkoitus on toimia työvälineenä päivähoidon henkilökunnalle kiusaamista ehkäisevässä kasvatustyössä. Käsikirjoituksen kirjaan on tehnyt päiväkodissa lastentarhanopettajana työskentelevä sosionomi Minna Malén.

Tarinan päähenkilö Pertti Pupunen menee ensimmäistä kertaa päiväkoitiin, eikä saakaan heti uusia ystäviä. Hän joutuu kokemaan yksinäisyyttä ja jopa nimittelyä. Rohkea hiiri nousee puolustamaan Perttiä ja kiusaajakin huomaa, ettei reilu kaveri pahoita toisen mieltä tahallaan. Lopulta kaikki ovat onnellisesti ystäviä keskenään.

Tavoitteenani on tehdä tarinan viestiä tukeva kuvitus ja taitto. Kirjassa esiintyvistä hahmoista teen myös pöytäteatterinuket, joiden avulla tarinan sanomaa voi käsitellä vielä eri ympäristössä draaman avulla. Ammatikasvattajat voivat lisäksi keksiä uusia tarinoita kirjasta tutuksi tulleiden hahmojen kautta. Kirjan kohderyhmänä ovat kasvattajat ja 3-6-vuotiaat lapset.

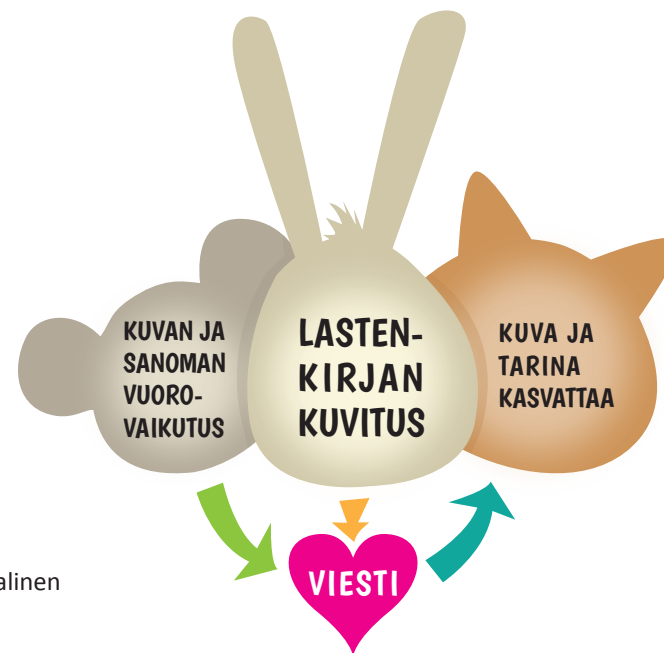
Työskentelen itse päiväkodissa ja olen siis ammattikasvattaja, joten kohderyhmä on tuttu.

2 VIITEKEHYS JA TOIMINTA-ASETELMA

2.1 Viitekehys

Kirjan kuvittajalla on aina yleisönsä. Minun yleisöni ovat 3-6-vuotiaat lapset ja heidän kasvattajansa. Lapset haluavat viihtyä tarinan ja kuvituksen äärellä, samalla joskus ihan huomaamattaankin oppien ja uutta oivaltaen. Kasvattajat haluavat olla perillä siitä, mitä sadut merkitsevät ja miten niitä voi hyödyntää osana kasvattamista. Lisäksi minä haluan kuvittaa ja kuulla kohderyhmän mielipiteitä kuvituksestani ja huomioida kuvieni esiin tuomat tunteet ja kysymykset. Haluan myös ottaa selvää kuvan ja sanoman vuorovaikutuksesta ja tutkia, että mikä kuvakirja oikeastaan on.

Visuaalisessa viitekehyksessä (kuva 1) näkyvätkin opinnäytetyöni pääaiheet. Ne ovat kuvan ja sanoman vuorovaikutus, lastenkirjan kuvitus ja näistä syntyvä viesti, joka kasvattaa kuvaa katsovaa ja tarinaa kuulevaa lasta.

Kuva 1. Visuaalinen viitekehys.

2.2 Toiminta-asetelma

Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmasta käy ilmi, että Joensuun kaupungin päivähoidossa toiminnan perusajatuksena on toisen kunnioittaminen ja arvostaminen. Tasavertaisuus, syrjinnän estäminen ja kuulluksi tuleminen kuuluvat tasa-arvoiseen ja oikeudenmukaiseen kohteluun. Ristiriidat tulisi aina selvittää. Päivähoidossa lapsi on arvokas ja hänet kohdataan omana persoonanaan häntä kuunnellen ja mielipiteitään arvostaen. Lasta tuetaan itsenäiseksi toimijaksi, kuin myös toiset huomioon ottavaksi ryhmän jäseneksi. Lapselle turvallisen, psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kasvuympäristön takaaminen kuuluu varhaiskasvatushenkilöstön työn pää tavoitteisiin. (Tiihonen 2013, 5.)

Ajatus kirjan tekemisestä syntyi, kun Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksen Kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma valmistui vuonna 2013. Vihkonen jaettiin jokaiseen kaupungin päivähoitoyksikköön ja siellä vielä jokaiseen ryhmään, henkilökuntaa ja myös vanhempia varten. Tässä vihkosessa on lista keinoista kiusaamisen huomaamiseksi ja tunnistamiseksi. Yksi kohta listassa kehottaa lukemaan lasten kanssa erilaisia aiheita käsitteleviä kirjoja ja myös käyttämään kuvia erilaisista kiusaamistilanteista. Kollegani tykkää kirjoittaa tarinoita ja runoja, joten hän teki käsikirjoituksen kirjaa varten ja toivoi minun tekevän kuvituksen siihen. Käsikirjoitus syntyi nopeasti, mutta itselläni oli päivätyön

ja koulun yhdistämisessä jo kiirettä, joten projekti jäi odottamaan. Vuoden 2014 lopussa päätin ottaa kyseisen kuvitusprojektin osaksi opinnäytetyötäni, johon teen kolmen mielestäni tärkeimmän aukeaman kuvitukset (kuva 2). Näytän nämä kyseiset kuvat esikouluikäisille lapsille, ilman minkäänlaista pohjustusta aiheesta. He saavat kertoa omin sanoin, mitä kuvissa näkevät. Kirjaan ylös lasten mietteet ja tuon ne esille prosessin esittelyn yhteydessä liitettynä kuviin.

Työskennellessäni kasvattajana haluan tuoda tärkeitä sanomia esille pöytäteatterin kautta. Tästä tietoisena opiskelutoverini ehdotti, että tekisin kirjaan mukaan myös pöytäteatterinuket. Tämä oli hyvä ajatus. Niiden avulla kasvattajat voisivat tuoda aiheita esille myös draaman keinoin kirjasta jo tutuksi tulleiden hahmojen kautta. Toki hahmot voivat kertoa erilaistakin tarinaa, koska taipuvat kaikenlaisten satujen päähenkilöiksi. Opinnäytetyötäni varten teen yhden mallin pöytäteatterinukesta.

Kuva 2. Aikataulu.

3 KUVAN JA SANOMAN VUOROVAIKUTUKSESTA

”Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa”. Tämä on monelle tuttu sanonta, joka kertoo siitä, kuinka pelkkä kuva riittää kertomaan paljon asioita. Kuva on olemassa, koska sen voi itse nähdä. Kuvaa tutkimalla voi nähdä paljon. Samaa kuvaa katsomalla eri ihmisten silmin löytyy aina hieman erilaisia tulkintoja ja johtopäätelmiä, sillä jokainen arvioi näkemäänsä oman kokemuksensa ja muistojensa kautta. Kuvan antamasta visuaalisesta kokemuksesta puhutaan, jolloin kuvan kertoma viesti saa kielellisen muodon. Kun puhutaan kuvasta, puhutaankin usein siitä miten nähty asia voidaan kääntää kielellisiksi merkeiksi. (Mikkonen 2005, 17.)

Kai Mikkosen (2005, 24) mukaan näkeminen ei liity vain kuviin, eivätkä puhe, kuuleminen tai ajattelu liity vain kieleen, joten aistihavainnot ei voi yksiselitteisesti erottaa toisistaan. Aistihavainnot toimivat yhteistyössä myös täydentäen toisiaan. Koska katsoja muuntuu helposti kertojaksi tai kertoja katsojaksi on hankalaa erottaa kuvallista ja kielellistä ainesta keskenään. Katsoja kielellistää ja kertoo näkemänsä eli tulkitsee kuvaa. Kuvan tekijä usein kommentoi kuvaan liittyvää tekstiä vaikka ei tulkitse kuvaa sanoin. (Mikkonen 2005, 24.)

Kuvakirjassa kielellinen ja visuaalinen elementti voi jatkua toisissaan niin muodollisesti kuin ajallisestikin, joten niillä on toisiinsa osoittavat tehtävät. Yhdessä ne voivat myös viitata johonkin kolmanteen asiaan esimerkiksi tapahtumaan tai tarinaan. (Mikkonen 2005, 22,23.)

Sisko Ylimartimo (2001) kertoo, että kun tarinan kirjoittaja on luonut kertomuksellisen maailman, niin kuvittajasta tulee kanssakuvittelija. Hänen mukaansa kertoja voi selvittää joistakin tapahtumakuvauksistaan parilla virkkeellä, kun taas kuvittajan täytyy huomioida monta asiaa joita hän käy läpi ilmaisunsa, tyylinsä, fantasiansa ja mielikuvituksensa kautta saadakseen kertomukseen sopivan kuvituksen valmiiksi. (Rättyä & Raussi 2001, 84.)

4 KUVA JA TARINA KASVATTA

4.1 Kuvakirjasta

Kuvakirja on yhteinen tuote jonka ovat luoneet kirjailija, kuvittaja, taittaja ja kustantaja. Muuntaminen ja pilkkominen ovat taiteellisia ilmaisukeinoja. Lapsille ominaista on käsitellä omia ristiriitaisia tarpeitaan muuntamalla kohde esimerkiksi kuvakirjassa esiintyväksi eläimeksi. Samaan aikaan tähän luodaan vahva samaistuminen. Tarpeen voi olla myös pilkkoa läheinen ihminen (perheenjäsen) suojelevaksi, mutta myös uhkaavaksi ja rajoja-asettavaksi. Tällaisina voivat toimia erilaiset satuhenkilöt, kuten keiju, haltija, kuningas, kuningatar, lempeä mummo, paha äitipuoli, hirviö jne. (Rättyä & Raussi 2001, 68.)

Jos olisi pelkkä tarina, ilman kuvia ja kansien sisältä löytyisi ainoastaan tekstiä, sivunumeroita, alku ja loppu. Se näyttäisi tuollaisenaan aika tylsältä. Kun tarinaa luetaan tai kun tarinaa kuunnellaan, se herättää mielikuvia, jopa elämyksiä. Mutta silti se pitää sisällään yksisuuntaisen luonteensa. Kirjailijan ja myös tarinan lukijan taidot säätelevät tunteiden välittymistä lukijalle/kuulijalle. Tarina etenee tapahtumasta toiseen koko ajan eteenpäin. (Rättyä & Raussi 2001, 68-69.)

Kirjan kuvituksen tehtävänä on voimistaa ja konkretisoida tarinan luomat mielikuvat. Kuvat osallistuvat tarinan etenevään kulkuun vain osittain, tukeakseen sitä. Kuvat toimivat tarinan näyttämönä. Kuvituksessa tapahtumat ”sanotaan” toisin. Kuvittaja sanoo tietyn tarinan vaiheen kuvallisessa muodossa oman näkemyksensä mukaan. Lapsilukija käy kertomusta läpi omassa suhteellisessa aikakehityksessään kuvien kautta. Lapsi tunnistaa ja arvottaa asioita ja tekee huomioita kykyjensä mukaan. Tarinan kuvat ovat lapselle väline kertoa tarinaa omin sanoin aina uudelleen ja uudelleen. Kuvitus siis tuo lapselle mahdollisuuden vuorovaikutukseen kirjan kanssa. Kirjailijan ja lapsilukijan välille syntyy kuvituksen kautta vuoropu-

helu ilman, että he kohtaavat toisiaan. Kirjassa se edellyttää kuitenkin kuvan ja tekstin yhtenäistä suhdetta. (Rättyä & Raussi 2001, 68-69.)

4.2 Satujen vaikutus

Leena Laulajainen (2009, 60) valottaa, kuinka tutkija Charlotte Bühlerin mukaan lapsilla on eri lukemiskausia. 3–4-vuotiaat ovat ”Jöröjukka-iässä”, jolloin hyvä on hyvä ja paha on paha ilman välimuotoja, ja hyvä voittaa aina. 4–8-vuotiaat ovat satuiässä, joka toki voi jatkua pidempäänkin. Vasta noin seitsemänvuotiaana lapsi alkaa huomata, ettei ihmisiä voi karkeasti jakaa pelkästään hyviin ja pahoihin. Fantasia-ajattelu on lapselle luonteenomaista luovaa voimaa. Jotta ihminen kykenee ymmärtämään muita ja asettumaan toisten asemaan, on kuvittelukyky välttämätön. Tähän liittyy myös kyky suunnitella muutoksia olosuhteisiin. Sadun merkitys on usein terapeutinen. Satujen avulla lapsi voi ennakoida edessä olevia kehitysvaiheitaan ja ratkaista sisäisiä pulmiaan. Erityisesti voi selvittää ristiriitaisia ja ahdistavia tunteitaan. Sadun lumous ei rajoitu vain satuikään, vaan parhaat sadut, esimerkiksi Muumi-tarinat ovat kaikenikäisten kirjallisuutta. (Laulajainen 2009, 60.)

Lapsille ja nuorille suunnatussa kirjassa mahdollisesti oleva kasvattava sanoma olisi hyvä sijoittaa rivien väliin eikä laittaa liian ”tyrkyllä”. Jos lukija tarvitsee tätä, hän löytää sen ajallaan itse. Lastenkirjallisuus voi sisältää paljon erilaisia alueita: viihdettä, taidetta, tietoa, opetusta, tunnekasvatusta ja sillä voi olla terapeutin merkitys. (Laulajainen 2009, 61.)

On tärkeää, ettei kasvattaja tukahduta lapsen synnynnäistä taiteen tajua kuulustelemalla sadun sisältöä kuin läksyjä konsanaan tai takertumalla yksittäisiin sanoihin. Satu voi avautua lapselle yhtäkkiä, eikä lapsi välttämättä ainakaan välittömästi voi tätä kokemustaan kuvailla. Sadut auttavat lasta kasvamaan ja tukevat hänen kokonaispersoonallisuutensa kypsymistä. Sadut lisäävät yhteistyökykyä, rikastuttavat tunne-elämää ja eheyttävät

persoonaa. Aikuisen turvallinen läheisyys ja tunteiden läpikäyminen satujen avulla vahvistaa lapsen uskoa hyvän voittoon ja myös omaan selviytymiseen elämässä. On erityisen tärkeää muistaa, ettei mikään tekninen väline voi korvata ihmistä eivätkä digitaaliset tarinankerrontavälineet voi koskaan korvata kirjaa. Kun satu auttaa lasta kasvamaan, se auttaa aikuista uskomaan, että maailmasta löytyy yhä vilpittömyyttä, kauneutta ja hyvyyttä. (Laulajainen 2009, 69.)

Noin kahden vuoden iässä lapsi hoksaa että jokaisella esineellä on oma nimi. Tämän ikäinen elää ensimmäistä kyselykauttaan, kaikkien uusien esineiden ja asioiden nimet on saatava tietää. Vähän väliä kuuluu: ”Mikä tämä on?” Tämä on se vaihe, kun sanavarasto kasvaa hurjan nopeasti ja lapsi on erityisen herkkä imemään uusia sanoja itselleen. Lapsi ”keksii” kielen, ja tämä edellyttää ajattelua. Kaksivuotias kykenee suunnittelemaan asioita ja ratkaisemaan tehtäviä. Hän ilmaisee itseään ja tukee toimintaansa puheen avulla. Puhe on vielä tässä vaiheessa varsin minäkeskeistä. Lapsi puhuu ensin vain itselleen, eivätkä toiset ymmärrä kaikkea hänen sanomaansa. Kun puhetaito kehittyy, kehittyy myös varsinainen ajattelu. Kielitaito käy kuitenkin älyllisen ajattelun edellä, eikä lapsi tiedä kaikkien puheessaan esiintyvien sanojen merkitystä. (Laulajainen 2009, 71-72.)

Neljävuotias on saavuttanut jo toisen kyselykautensa, jolloin hän janoaa selityksiä kaikelle ja tällöin hänen suustansa kuuluu usein että ”miksi?” Noin seitsemään vuoteen mennessä lapsi on alkanut puhua itsensä asemasta muille ja hänen kielitajuntansa on kehittynyt niin paljon, että hänellä on valmiudet oppia lukemaan. (Laulajainen 2009, 71-72.)

Olenkin työssäni huomannut, että kysymystulvalle ei meinaa tulla loppu millään. Melkeinpä kaikkeen voi kysyä ”miksi?” Kun olet vastannut, niin juuri perustelemasi asia saa taas uuden ”miksi?”-kysymyksen. Onkin taitolaji vastata mahdollisimman ”tyhjentävästi”.

Laulajaisen (2009, 74) mukaan kirja on lapsen kaverina paljon lämpimämpi kuin mikään mekaaninen laite. Kirjaa luetaan yhdessä aikuisen kanssa, sitä katsellaan yhdessä ja siitä jutellaan yhdessä. Kun lapsi oppii lukemaan, hän tutkii kirjaa yksin. Hän keskustelee kirjan kanssa, vaikka ei tekisikään sitä ääneen. Kirja jättää myös tilaa lapsen omalle mielikuvitukselle. Laulajainen suosittelee, että satu pitäisi ensin lukea lapselle ja antaa hänen muodostaa omat mielikuvansa henkilöistä, paikoista ja tapahtumista, ja vasta sitten näyttää, miten taiteilija on ne kuvituksessa tulkinut. Laulajainen (2009, 74.)

” Lapset tarvitsevat kasvunsa tueksi monenlaista kirjallisuutta. Kirja on silta ikäkaudesta toiseen, ja satu on silta lapsuudesta aikuisuuteen.” (Laulajainen 2009, 78.)

4.3 Sadun tulee viihdyttää

Satu Apon mukaan sadun perimmäinen ajatus ei saavuta kuulijaa, lukijaa tai katsojaa mikäli se ei toimi viihteenä. Jos kertomus on tylsä, niin aikuinen kuin lapsikin torjuu sen eikä se herätä silloin juuri minkäänlaisia tunteita. (Apo 2001, 16.) Elisse Heinimaan mukaan ensimmäisten lapsille tehtyjen kirjojen tarkoituksena ei ollut hauskuuttaa tai olla jännittäviä, vaan niiden tehtävänä oli olla pelkästään opettavaisia (Heinimaa 2001, 144).

Apo kertoo, kuinka vanhojen satujen pelottavuuteen ja julmiin yksityiskohtiin suhtautumisessa pätevät samat säännöt kuin minkä tahansa viihteen vastaanottamisen kanssa: kaikki ei sovi kaikille. Se, miten kukin eri satuihin reagoi, riippuu lapsen elämäntilanteesta, persoonallisuudesta ja tietenkin iästä. Kasvattajan velvollisuus on suojella lasta myös satujen alueella. Aikuinen saa myös kieltäytyä välittämästä lapselle viihdettä, joka on ristiriidassa hänen oman etiikan ja arvomaailman kanssa. (Apo 2001, 25.)

Itse suhtaudun liian pelottaviin ja julmiin satuihin todellisella varauksella. Mielestäni pienen lapsen maailmaan ei tarvitse kuulua väkivaltaiset tarinat tai ohjelmat. Tuntuu, että nykyiset lasten ohjelmat ovat uskomattoman väkivaltaisia. En voi käsittää, miksi piirretyissä mäiskitään toista vain siksi että itsellä on huono päivä tai toisen naama ei syystä tai toisesta miellytä. Siksi itse kasvattajana en halua lukea lapsille liian julmia ja pelottavia satuja. Olenkin joutunut keksimään monen monta satua itse, kun olen huomannut esimerkiksi päiväunisatua lukiessani, ettei kyseinen tarina olekaan lapselle hyväksi, varsinkaan hämärässä luettuna. Vanhat kansansadut ovat aika julmia. Niissä saattaa kaveri heittää toisen pataan ja syödä pitkään kypsytettyä murakan lihan hyvällä omallatunnolla. Korppi voi ihan vaan kostoksi tai jonkun käskystä nokkia silmät puhki viattomalta. Näitä riittää. Mutta tämäkin on niin yksilöllistä. Monet kollegani eivät turhia siloittele vaan lukevat sen mitä kirjassa sanotaan. Itse olen ehkä joskus liiankin herkkä ja saatan jopa yliarvioida sadun vaikutuksen lapsen kehitykselle. Olen joutunut huomaamaan, ettei lapset traumatisoituneetkaan siitä, että äitivuohi leikkasi suden mahan auki ja otti lapsensa turvaan laittaen tilalle kiviä, ommeltuaan tämän jälkeen mahan kiinni. Sitten kun susi tämän jälkeen heräsi, niin hän hukkui kaivoon kurkotettuaan vettä painavat kivet vatsassaan. Itse en olisi kertonut tarinaa näin, vaan minun versiossani äiti olisi ehtinyt hätiin ennen kuin susi olisi kerinnyt pistellä pikkuiset pukit vatsaansa, tai pienet olisivat olleet itse niin nokkelia, että susi olisi jäänyt ”nuolemaan näppejään”. Koen myös tärkeäksi muuttaa ääntäni ja äänenpainoani kertoessani satuja, näin pienet kuulijat viihtyvät tarinan seurassa paljon paremmin.

Marja Suojala tuo esiin, kuinka satujen maailmassa voi tapahtua kaikenlaista, eritoten sellaista, mitä ei oikeassa elämässä tapahdu. Saduissa eläimet osaavat puhua, hartaimmatkin toiveet voi käydä toteen, sankarit osaavat suorittaa ihmetekoja ja tuntuvat pystyvän mihin vain. (Suojala 2001, 31.)

Lapsille kuvakirjoja lukevat aikuiset johdattavat lasta jo vauvaikäisestä alkaen kuvallisen ja sanallisen kulttuurin äärelle. Ideaalein tilanne on, kun kuvakirja on yhtä antoisa kokemus niin lapselle kuin aikuisellekin. Kun lapsi nauttii kuvien loistosta, tarinan tunnelmasta tai yllätyksellisyydestä, voi aikuinen saada kirjailijalta ja kuvittajalta elämänviisaudella höystetyn silmäniskun, jopa pienen ironisen vinkin rivien välistä tai hyvälle mielelle saavan töytäisyn omien kokemusten luokse. Hyvässä kirjassa on siis monia tasoja ja useita näkökulmia. (Heinimaa 2001, 142.)

4.4 Kuvakirjan määritelmästä

Heinimaa (2001, 142-143) kertoo, kuinka tutkija Ulla Rhedin määrittelee kuvakirjaa. Aivan täyttä yksimielisyyttä ei ole siitä, miten kuvakirja määritellään, mutta yhden määritelmän mukaan kuvakirja on kaunokirjallinen teos, jossa tarina tulee esille kuvien ja tekstin kautta niin, että vähintään jokaisella kirjan aukeamalla on yksi kuva. Kuvakirjan voi määritellä myös sille osoitetun yleisön mukaan: eli sitä voidaan kutsua myös ”lasten kuvakirjaksi”. On myös olemassa jaottelu katselukirjoihin, kuvakertomuksiin, kuvakirjoihin ja kuvitettuihin lastenkirjoihin. Katselukirjoissa ei ole tekstiä, vain pelkkiä kuvia, jotka eivät välttämättä saa aikaan loogista tarinaa. Kuvakertomus taas määrittyy siten, että kuvien yhteydessä on lyhyt teksti. Varsinaisessa kuvakirjassa kuvat ja teksti muodostavat yhteistyössä luontevan kokonaisuuden. Tässä kokonaisuudessa kuva ja sana ovat vaikutuksessa keskenään ja toimivat myös rinnakkain, lomittain ja limittäin ja luovat näin yhdessä merkityksiä. Nämä määritelmät eivät kuitenkaan ole kiveen kirjoitettuja, sillä kuvakirja saattaa toimia lukutilanteen mukaan kaikkina edellä mainittuina. (Heinimaa 2001, 142-143.)

Kuvakirja on omaa aikaansa kuvaava taideteos. Kun katsotaan lastenkirjallisuuden historiaa, niin Heinrich Hoffmannin Jöröjukka-tarinassa tuimmat lapset saavat järkyttäviä rangaistuksia. Kirjassa käsitellään tapakasvatusta,

mutta ehkä siinä on myös parodian ja ironian aineksia, jotka kohdistuvat sen ajan kasvatuskäsityksiin. (Heinimaa 2001, 143.)

Heinimaan (2001) mukaan kuvan ja tekstin suhde on ajan kuluessa kehittynyt koko ajan dynaamisemmaksi. Kuvakirja on usein runollinen, dramaattinen ja ilmaisuvoimainen. Kuvakirja voi käsitellä jo unohdettuja aiheita ja sille ovat tyypillisiä muoto- ja tyylikokeilut. Eli kuvakirja on kehittynyt esteettisesti laadukkaammaksi, ja samalla sen suhde aikuismaailmaan on tullut vaikeammaksi. Kuvallisen ilmaisukeinon käsityskyky kirjoja ostavilla aikuisilla ei ole kehittynyt siinä tahdissa kun taas kuvakirjat ovat. Kuvakirjassa kieli on kehittynyt ja usein myös perinteinen onnellinen loppu on saanut väistyä. Kerronta perustuu koko ajan enemmän ja enemmän tekstin ja kuvien vuorovaikutukselle, ja tästä johtuen kuvan merkitystä ei voi jättää huomioimatta. Kun kuvakirjan teksti edustaa verbaalista kieltä, edustaa kuvat kuvallista kieltä. Kuvallista kieltä voidaan tulkita, ja sitä voidaan myös analysoida ja toki se on myös tärkeä kommunikaation väline. (Heinimaa 2001, 143-144.)

Heikkilä-Halttunen (2015, 40) määrittelee kuvakirjan olevan leikki-ikäisten peruskirjoja, joissa teksti ja kuva ovat balanssissa keskenään. Ideaalitalanteessa kuva tukee tekstiä, mutta kertoo myös jotain lisää. Hänen mukaansa hyvässä kuvakirjassa ei selitettäisi kaikkea tekstin mukana vaan maltettaisiin jättää riittävästi tilaa myös visuaaliselle kerronnalle. Mielestäni olisi hyvä, että kuva toisi tarinaa esille hieman enemmän kuin teksti. Näin lukija saisi itse hoksata tarinan tapahtumia kuvien kautta.

5 KUVITTAMISPROSESSI

5.1 Kuvitusesimerkkejä

Aloitin kuvitusprojektini etsimällä itselleni mieluisia kuvitusesimerkkejä erilaisista lastenkirjoista.

Olen lapsesta asti pitänyt Mauri Kunnaksen kuvituksesta. Herra Hakkarainen on minulle rakas hahmo edelleen. Maurin kuvituksissa pidän ilmeikkyydestä, hassuttelusta sekä pienistä yksityiskohdista (kuvat 3,4).

Kuva 3. Hyvää yötä, Herra Hakkarainen (1999).

Kuva 4. Hullunkurinen lintukirja (1987).

Jane Chapmaniin tutustuin ensimmäistä kertaa Pieni valkoinen pöllö - kirjasta (kuva 5). Pidän pöllöistä, ja itsekin niitä jo vuosia piirtäneenä ja myöhemmin Il-lustratorilla kuvittaneena kirja kiinnitti heti mielenkiintoni. Siinä pöllöt ovat ilmeikkäitä ja kirjan värimaailma on raikas. Pidän myös Chapmanin kirjasta Karhuperhe ja hurja myrsky, sen ilmeikkyyden ja myös typografisen vaihtelun vuoksi (kuva 6).

Kuva 5. Pieni valkoinen pöllö (2010).

Kuva 6. Karhuperhe ja hurja myrsky (2008).

Kristiina Louhen Tomppa ja Aino- kirjat ovat ”kuumaa kamaa” päiväkodissa. Niiden realistinen kuvaus perheen arjesta saa varmasti samaistumaan tarinaan paremmin. Pidän Louhen Tomppa-kirjojen kuvituksissa siitä, että niiden pyöristetyt reunat sitovat hellästi sisälleen jäävät kuvat yhdeksi kokonaisuudeksi (kuva 7).

Kuva 7. Tomppa ja Piimänakki (2015).

5.2 Kaikki alkoi siis, kun Pertti Pupunen täytti viis

Kirja tarvitsee aina päähenkilön. Tässä kirjassa se on Pertti Pupunen. Alkuperäisessä käsikirjoituksessa hahmot olivat pienempiä metsän asukkaita. Koska tarina sai ensiesiintymisen näytelmän muodossa päiväkodissa, eikä alkuperäisille hahmoille löytynyt roolivaatteita, päätti käsikirjoittaja muuttaa hahmot tarinaan saatavilla olleiden roolivaatteiden mukaan.

Toki päähenkilö ansaitsee saada olla kuvittajan ykkösluonnos, niin oli nytkin. Tosin Pertistä tuli minulle aikamoinen murheenkryyni. En osannut piir-

tää tarpeeksi Pertin näköistä pupua. En ollut tyytyväinen yhteenkään luonnokseeni. Oli pakko jatkaa eteenpäin ja hahmotella sivuhenkilöitä.

Hiiri Hippula ja Vernerin Kettu syntyivätkin aika pitkälle viimeistelyinä ennen Perttiä. Lopulta oli Pertistäkin minua miellyttävä luonnos valmis ja pääsin jatkamaan kuvittamista kynän ja paperin sijaan vektorigrafiikkaohjelma Illustratorilla.

Näytin ohjaavalle opettajalleni hahmot ja sain opastusta niiden parantelemaan. Hän myös toivoi, että olisin tehnyt yhdestä hahmosta 3D-mallinnuksen, mutta koska en ole koskaan aiemmin käyttänyt mitään 3D-ohjelmia oli tämän asian yrittäminen erittäin vaikeaa. Kokeilin monta kertaa, mutta en edes osannut tuoda hahmoa ohjelmaan näkyville, joten päätin jättää tämän tekemättä.

Ohjaaja vinkkasi, että voisin tehdä hahmoista kolmiulotteisia myös muovailuvahan avulla. Se onkin tuttua puuhaa työn puolesta, joten päätin kokeilla. Muotoilin vahasta yksinkertaiset hahmot ja kuvasin ne. Siirsin kuvat tietokoneelle. Tulostin kuvat ja piirsin ne uudelleen läpi voipaperille. Otin tästä taas kuvan ja siirsin sen koneelle, jossa aloin piirtämään kuvan päälle Illustratorin Pen-toolia käyttäen. Muovailuvahahahmoista näki hyvin, mihin varjot tulevat. Sitä ei voi kuvitella yhtä hyvin itsekseen, joten tästä oli apua. Samoin hahmojen asentoja sai muokattua vahasta erilaiseksi, ja tämäkin helpotti kuvittamista (kuva 8).

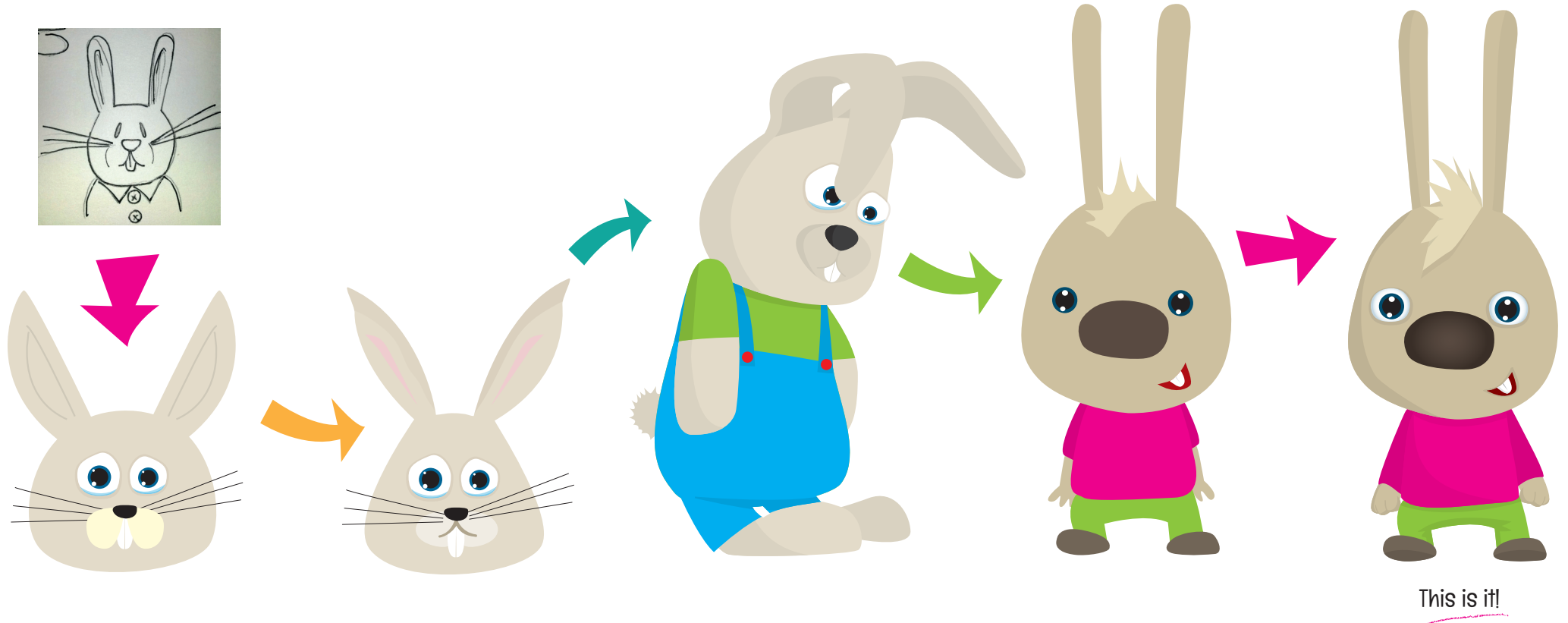

Kuva 8. Muovailuvaha hahmoja.

5.3 Hahmojen prosessi

Kun aloitin päähenkilön ulkonäön työstämisen ajatuksissani, tuli mieleeni kauluspaitainen pupu. Kun sain piirrettyä kauluspaitaisen luonnoksen, ei se miellyttänytkään minua. Vika oli kyllä myös muualla kuin kauluksissa, mutta siitä sain idean henkselihousuisesta Pertistä. Hiiri Hippulalle niitä ensin ajattelin, mutta mietin, että jos ne olisivat päähenkilöllä kuitenkin. Henkselihousuinen tai haalariin vaetetettu hahmo taitaa olla lastenkirjojen pukeutumistyylin klassikko. Mutta tämä haalari-Pertti ei kiehtonut mi-

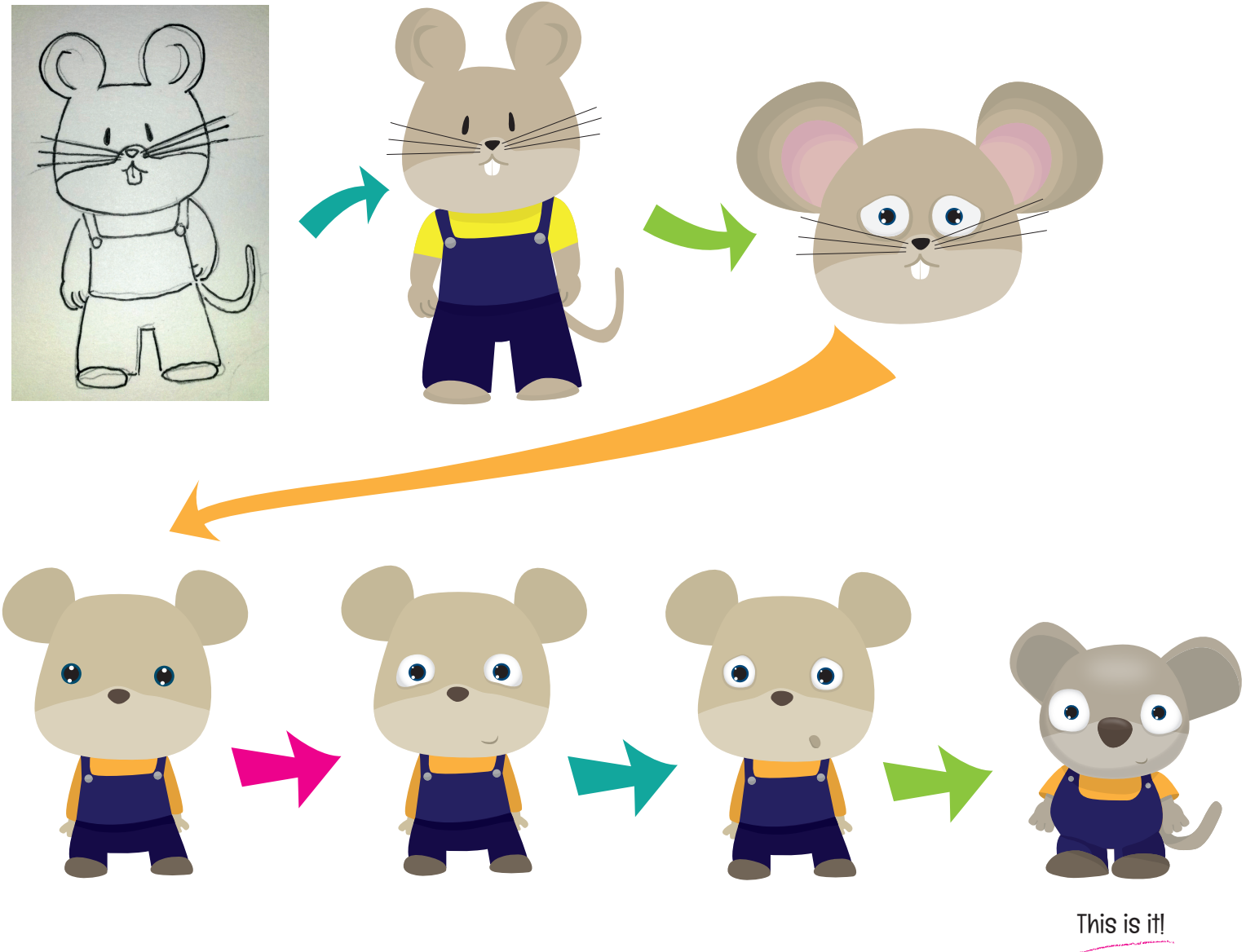
nuu myöskään, ja jumituinkin tähän kohtaan aika pitkäksi aikaa, kunnes sain kehiteltyä lapsenomaisemman ja hieman hassun oloisen pupun. Päätinkin ettei Pertillä ole haalareita, eikä henkselihousuja, vaan hän käyttää pinkkiä paitaa, niin kuin nykymuotiin pojillekin sopii. Halusin Pertille myös pystytukan, se toisi hänelle persoonallisuutta ja ehkä myös uskottavuutta pinkin paidan kaveriksi. Pertin mittasuhteet ovat samanlaiset kuin Hippulallakin, iso pää ja lyhyet jalat (kuva 9).

Kuva 9. Pertti Pupusen prosessi

Hiiri Hippulan prosessi eteni Pertin prosessin ollessa "luovalla tauolla". Käsin piirretyt ensiluonnokset kaikista hahmoista syntyivät samaan aikaan, mutta Ilustratorilla valmiiksi sain ensimmäisenä Hippulan (kuva 10).

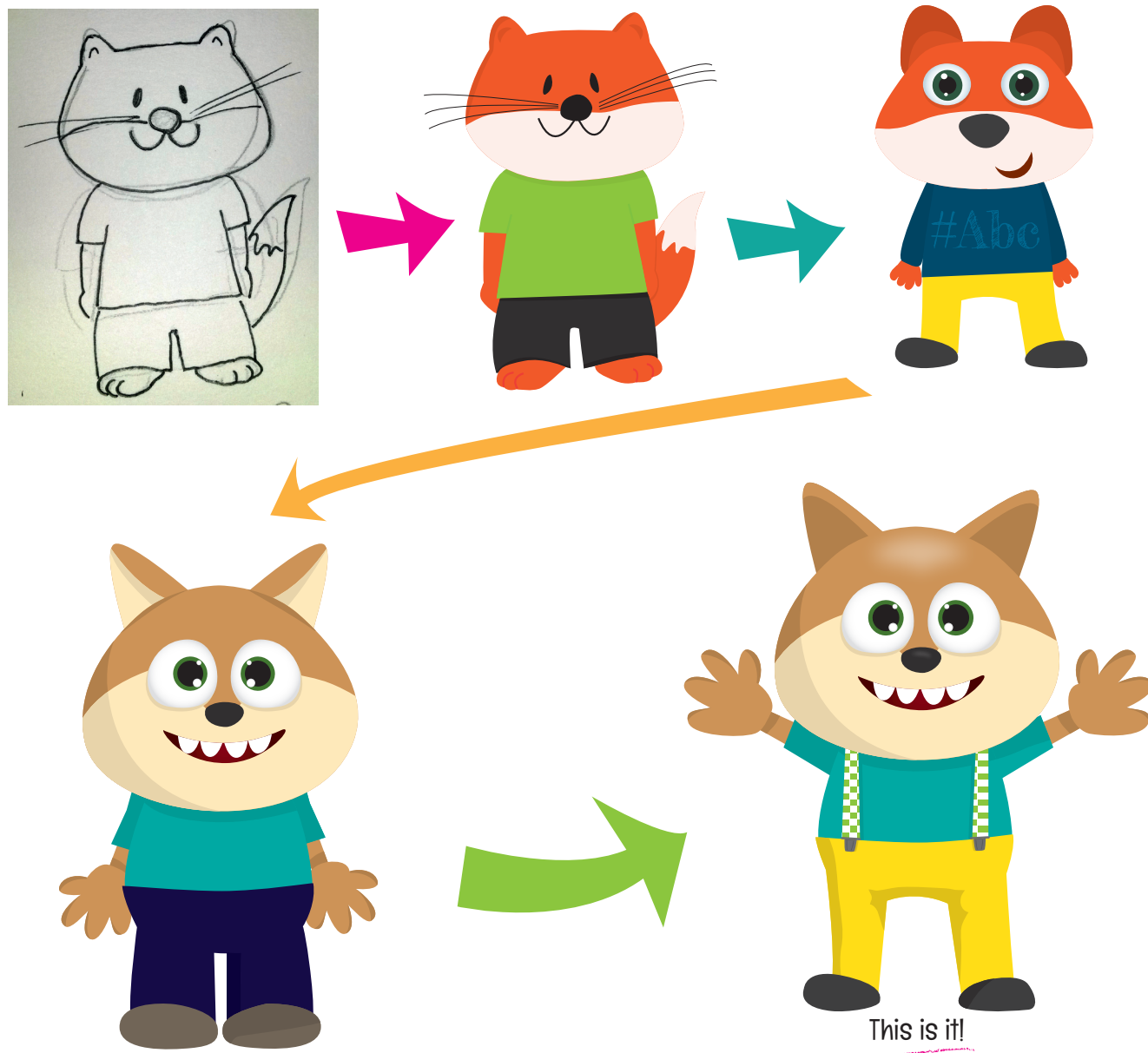
Niin kuin prosessikuvasta näkee, oli ensimmäinen vektoriversio todella lähellä alkuperäistä käsinpiirrettyä luonnosta. Seuraavaksi aloitin pään muokkaamisen eloisamman näköiseksi ja halusin, että silmät ovat elävämmät kuin alkuperäiset mustat viirut. Kun palasin pään muokkaamisesta tarkastelemaan uudestaan kokonaisuutta, tajusin, että Hippula näyttää liian isolta hiireltä. Hänellä oli liian pitkät jalat ja liian pitkä keho. Kokeilin lyhentää jalkoja ja suurenin päätä suhteessa muuhun kehoon. Tämä näytti paljon paremmalta ja Hippulasta tuli heti enemmän lastenkirjan hahmon näköinen. Viimeisin versio syntyi muovailuvahaluonnoksen siivittämänä. Hippula sai pyöreyttä. Väri muuttui harmaammaksi loppumetreillä, koska alkuperäinen väri oli liian lähellä Pertin väriä. Kun ne haalarihousut jäi "kummittelemaan" eikä ne sitten menneetkään Pertille, sai Hippula pitää ne päällensä, niin kuin ihan alun perin olin ajatellutkin.

Kuva 10. Hiiri Hippulan prosessi

Vernerin Ketun prosessi alkoi samantyyllisesti kuin Hippulan. Ensimmäinen vektorikuva oli samanlainen kuin käsinpiirretty luonnos. Tämä näytti liian yksinkertaiselta ja jatkoin kuvan muokkaamista. Kokeilin Vernerille pitkiä jalkoja ja muutin silmät erinäköisiksi. Tämä versio on itseasiassa aika nolo, mutta sellaista se kuvitusprosessi on, välillä tulee huteja (kuva 11).

Kun katselin kirkuvan oranssia kettuhahmoa, se hyppi silmille ja näytti ehkä hieman pelottavaltakin, kuin se olisi polttanut itsensä ottaessaan aurinkoa. Kokeilin muuttaa väriä hillitymmäksi. Samalla muokkasin päätä hieman pyöreämmäksi ja korvatkin löysivät oikeammanlaisen muodon. Silmät ovat samaa tyyliä kuin Pertillä ja Hippulallakin, myös hymy leveni ja suuhun ilmestyi hampaat. Tykästyin tähän kettuun heti. Jalat olivat kuitenkin liian paksut ja housujen väri liian lähellä Hippulan haalareita. Keltaiset pöksyt, ohuine jalkoineen jäivät mieleeni aiemmasta Vernerin versiosta ja niinpä kettu hoikistui jaloistaan ja sai ylleen keltaiset housut. Minulla on ilmeisesti lastenkirjan hahmoihin joku henkseli-haalari pakko-mielle, ja niin sai Vernerin henkselit päällensä.

Kuva 11. Vernerin Ketun prosessi.

5.4 Kirjan kuvien synty

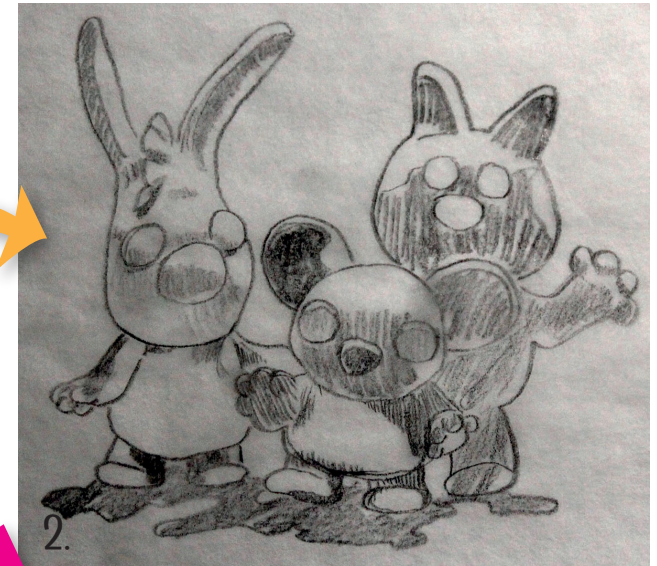
Valitsin opinnäytetyötäni varten kolmen aukeaman kuvitukset. Tässä kappaleessa esittelen nämä kuvat.

Havainnollistaakseni aiemmin mainitsemani muovailuvahaprosessin, kuvassa 12 näkyy ”kolmikon” prosessi. Ensin oli muovailuvahahahmot, sitten niistä piirretty lyijykynäversio. Tätä seurasi kuvitus Illustratorilla.

Kuvassa 12 näkyvässä prosessin kolmannessa kuvassa Pertti näyttää hassulta ja liian tukevalta, koska yritin tehdä lopulliseen hahmoon muutosta muovailuvahan avulla, niinkuin Hippulaankin, mutta se ei toiminut Pertin kohdalla ja muutin hänet takaisin sirommaksi. Myös Hippulan kädet ovat muuttuneet viimeistelyimmäksi viimeisessä kuvassa.

Tämän kuvan halusin ehdottomasti ottaa mukaan opinnäytetyöhön, sillä tässä näkyvät kaikkien iloiset ilmeet ja se, kuinka he ovat yhdessä hyvillä mielin. Tämä kolmikon kuva tulee kirjan viimeiseksi kuvaksi.

Kuva 12. ”Kolmikon” prosessi.

Kirjan kansikuvassa (kuva 13) Pertti on isona edessä iloisesti vilkuttaen. Taustalla näkyy hänen uudet ystävät vilkuttamassa tammen takana. Halusin tuoda puun mukaan kansikuvaan, koska sillä on merkittävä rooli tarinassa. Männyn juuri kompastuttaa kiusaajan ja kiusattu rientää apuun ja siitä alkaa tapahtumat, jotka kääntyvät tämän kolmikon ystävyudeksi.

Halusin myös saada kannesta värikkään ja huomiota herättävän. Kirjan nimen väritystä mietin ja kokeilin sitä myös pelkästään valkoisena, mutta minusta pinkki yhdistyi hyvin Pertin paitaan ja valkoiset ääriiviivat tuovat kirjaimet esiin vihreän puun päältä.

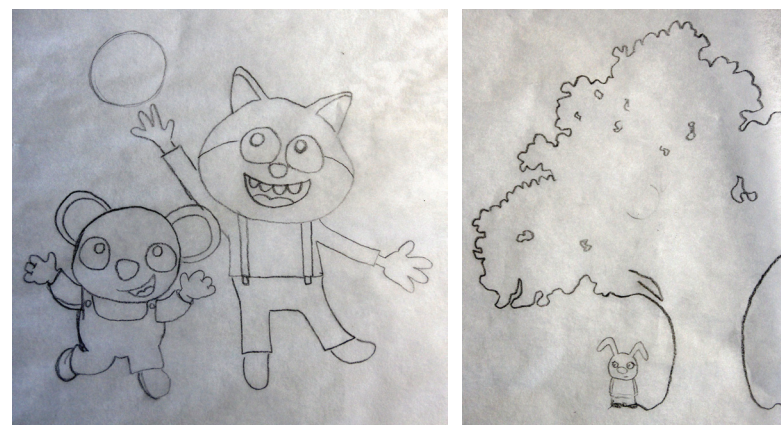
Kuva 13. Etukansi.

Mutta päivän mittaan Pertti joutui huomaamaan,
 että jäi yksin leikkimään ja pelaamaan.
 Kaikki ei mene kuin toivotaan,
 kukaan ei pyytänyt Perttiä leikkiin mukaan.

Kuva 14. Aukeamalta 8-9.

Kuvan 14 myötä tahdoin näyttää tarinassa olevan yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunteen, jota Pertti joutuu kokemaan uutena päiväkotilapsena, siksi otin sen mukaan opinnäytetyöhön. Minulla oli heti visio mielessäni, miten hahmot tulevat olemaan tässä kuvassa, eli Verner ja Hippula isoina etualalla ja Pertti pienempänä taustalla, männyn vieressä haikein ilmein katsomassa muiden riemua. Pertistä tuntuu niin pahalta, että hänen korviansakin osoittavat alaspäin. Pallolla pelaaminen oli riemullisen tekemisen aikaan saajana heti mielessä. Harkitsin vielä muitakin tekemisen vaihtoehtoja, mutta miksi alkuperäistä hyvää ja perinteistä ulkoleikki-idea muuttamaan. Kuvitus on tehty Illustratorilla, lukuunottamatta taivasta, joka on Photoshopissa parilla eri siveltimellä tehty. Tämä tuo siihen eloa, eikä ole niin staattinen kuin pelkkä yksivärinen vektoripinta. Mielestäni kuvassa näkyy juuri ne tunteet, joita halusin tuoda esiin.

Kuva 15. Luonnokset aukeaman kuvasta.

Itku ja suruhan siitä tuli ja kuumat kyynelleet Pertin poskille suli.

Ilman äitiä on ikävää eikä ole edes ystävää.

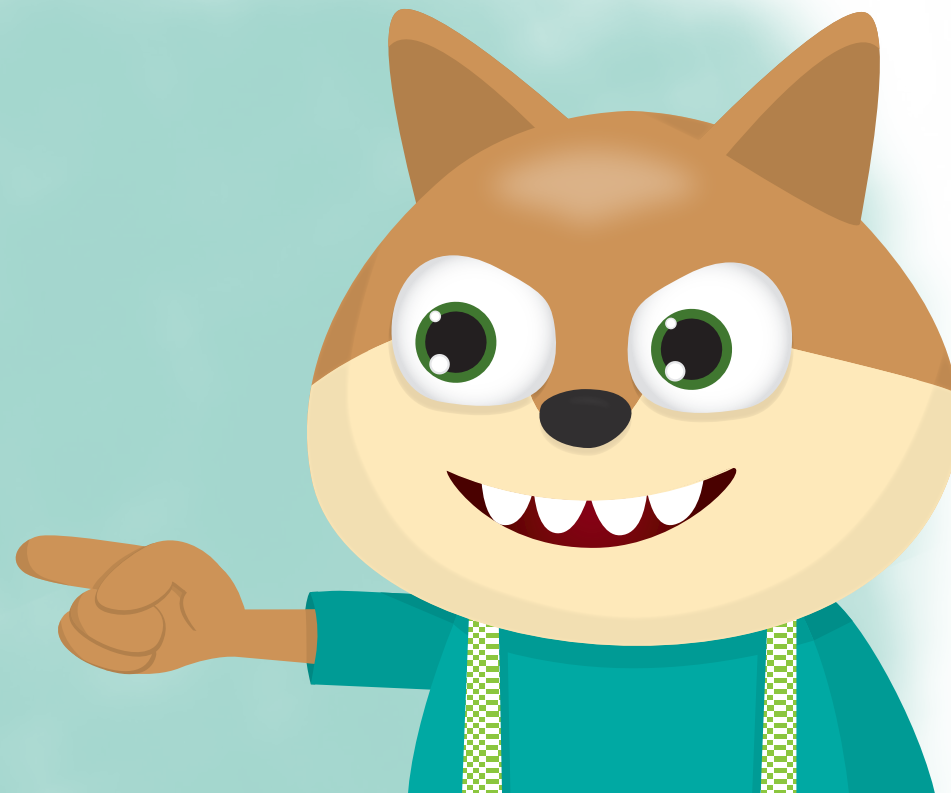

Kuva 16. Aukeamalta 10-11.

Nyt on ilmeet lähikuvassa (kuva 16). Tahdoin tuoda Pertin surullisuuden ja Vernerin ilkkurisuuden esille isoin kuvin yksinkertaisen taustan kanssa. En halunnut kuvaan mitään "tilpehööriä", vaan halusin nimen omaan pääosassa olevien hahmojen ja heidän kasvoiltaan heijastuvien ilmeiden olevan pääosassa. Pertin silmistä piti tulla mahdollisen surullisen näköiset. Korvat on taas alaspäin, kuten myös suu. Kyynel pyrkii vierähtämään silmästä poskelle.

Vernerin Kettu nauraa hekotteli ja Pertti-raukalle lällätteli.

Se Perttiä vielä enemmän itketti, kun Vernerin häntä mammanpojaksi nimitti.

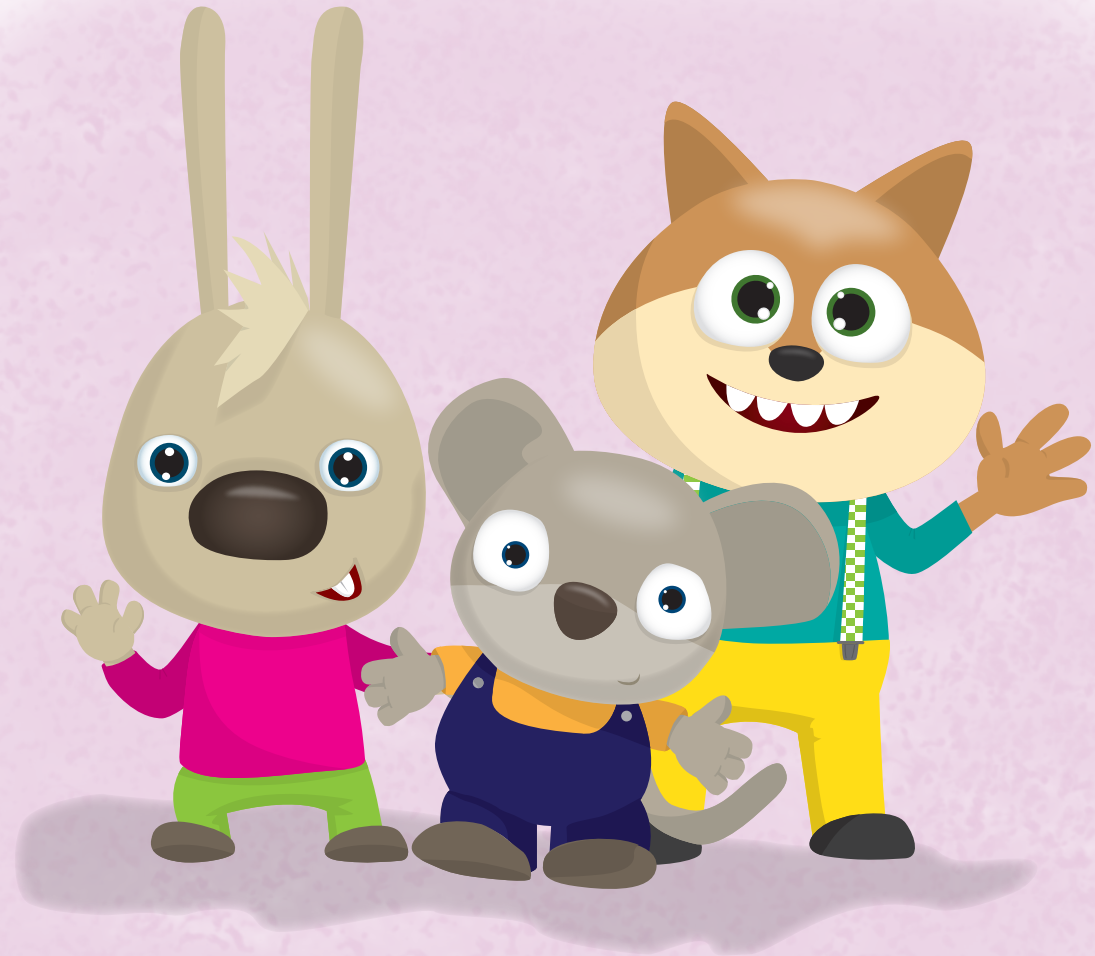
Vernerin silmien taas piti saada näyttämään ivallisilta. Silmämunien asento kertoo mielestäni tämän hyvin, jota taas hymyilevä suu tukee. Vaikka Vernerin on ehkä hieman vihaisenkin näköinen, ei hän mielestäni ole kuitenkaan liian pelottava lasten silmissä.

Siitä päivästä lähtien tämä kolmikko: Pertti, Hippula ja Vernereri,
oppivat millainen on hyvä kaveri!

Tämän kuvan prosessi olikin esittelyssä jo aiemmin (s.15). Taustaksi siihen valitsin ensin sinertävän ”kohisevan” taustan. Halusin saada kuvaan lisää lämpöä ja niin vaihdoin taustaväriytyksen vaaleanpinkiksi. Tämäkin tausta on tehty Photoshopissa muutaman eri siveltimen kanssa. Reunat on tehty utuisen näköisiksi pehmeäreunaisen pyyhkekuumi-työkalun avulla.

Ajatus taustan reunojen häivytykseen tuli Kristiina Louhen Tomppa-kirjoista. Omiin kuviin halusin kuitenkin saada pehmeämät ja utuisimmat reunat.

Kuvien tekstien kokovaihtelu helpottaa lukijaa painottamaan ääntänsä oikeissa kohdissa. Tärkeimmät sanat ovat hieman isommalla. Mielestäni tämä tuo myös eloa tekstin ulkonäköön. Samankokoisena se oli aika monotoninen, jollaiseksi en myöskään toivoisi kenenkään lapselle lukevan aikuisen äänen kuulostavan. Äänenvaihtelu rikastaa ja vahvistaa kuvan tuomaa tunnekokemusta. Sanomaa tukevan kuvan näkeminen ja tarinaa tunteella lukevan aikuisen äänen kuuleminen tuovat kirjan lukuhetkestä viihdyttävän ja opettavan elämyksen lapselle.

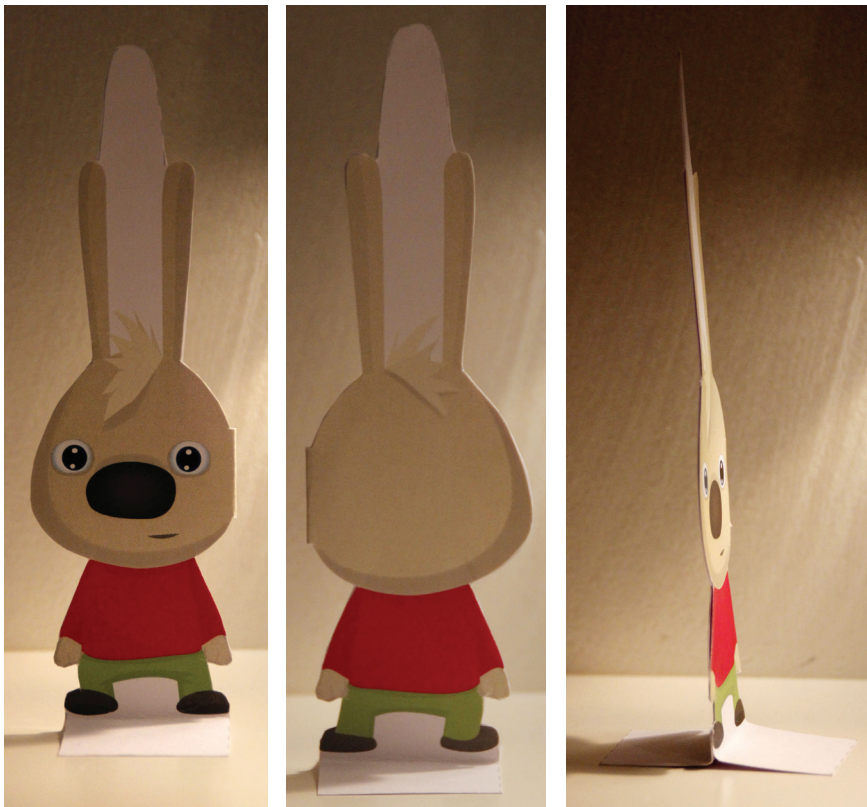

Kuva 17. Sivulta 20.

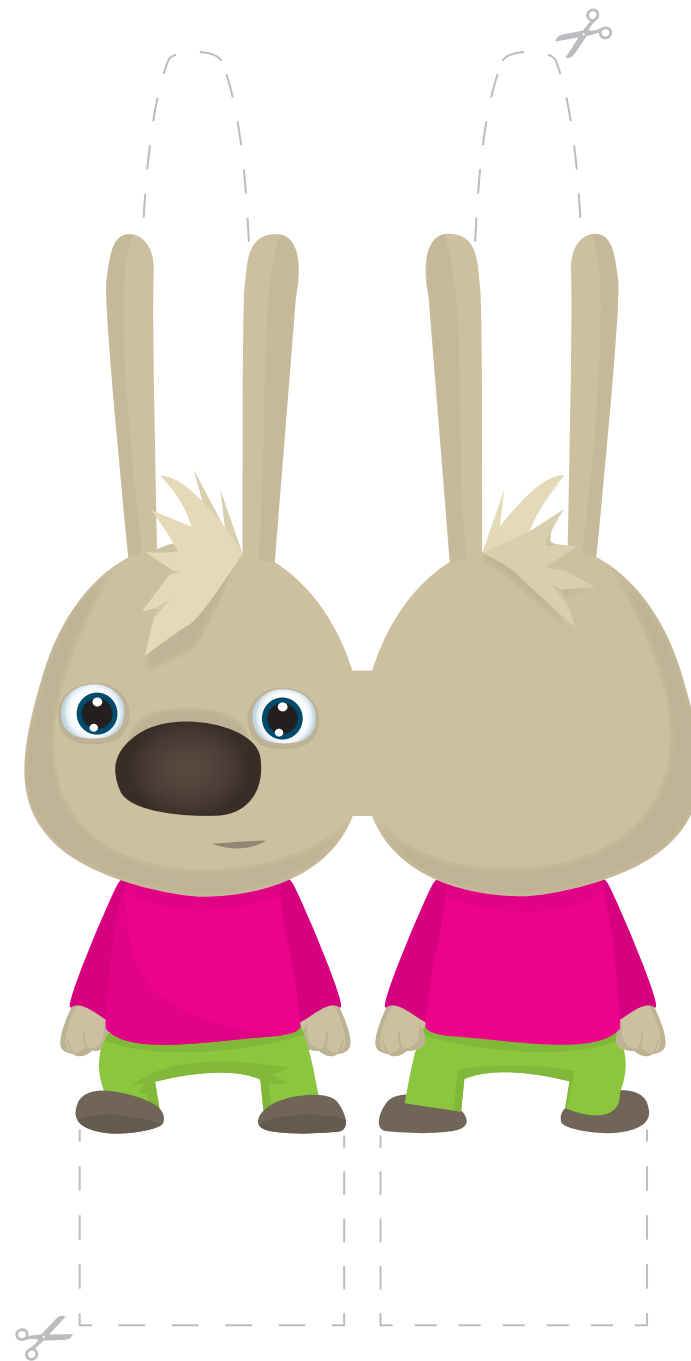
Tein opinnäytetyötä varten prototyypin pöytäteatterinukesta. Nukkena tietenkin päähenkilö Pertti. Pertillä on perusasento ja ilme on aika neutraali.

Pöytäteatterinukke tulisi 250g/m²:n painoiselle paperille. Se kestää pystyssä taitettavan alustan ansiosta, ja liikuttelu onnistuu pään päälle tulevan pitimen kautta. Nukke olisi leikattuna ja kevyesti toiselta laidalta liimattuna valmiiksi vastakkain. Asiakkaalle jäisi tukialustan taittaminen.

Pelkän nuken koko on todellisessa koossa 12 senttimetriä, ja leikattavien osien kanssa 18 senttimetriä.

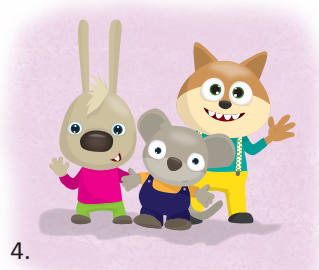
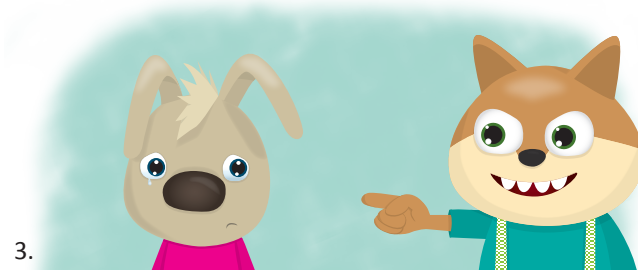
Kuva 18. Pöytäteatterinukkeen prototyyppi "kasattuna".

Kuva 19. Pöytäteatterinukkeen prototyyppi vektorimallina.

5.5 Palaute lapsilta

Näytin kuvat 6–7-vuotiaille eskariryhmän lapsille. Näytin kuvat lapsille yksitellen, ohessa näkyvän järjestyksen mukaan. Lapset olivat tilanteessa 2-3 hengen ryhmissä. Ensimmäisen ryhmän kanssa tein alkuun sen virheen, että kysyin lapsilta **mitä näet kuvassa?** Kun vastaukseksi alkoi tulla ruohikkoa, taivasta ja puuta, kysyin uudestaan; **mitä kuvassa tapahtuu?**

Kuvissa ei ollut tekstiä mukana, koska monet lapsista osaavat jo lukea. Halusin ainoastaan saada selville sen, **mitä kuva heille kertoo.**

Tässä on esitelty lasten vastauksia kysymykseen:

”Kerro, mitä kuvassa tapahtuu?”

Kuva 1.

1. ryhmä

- Kolme eläintä vilkuttaa siinä, yks pupu on tuossa eessä.
- Ne hymyilee.
- Ne kaks on tuolla puun takana.

2. ryhmä

- Ne leikkii, piilosta. Ne vilkuttais. Ne kattois telkkua, koska ne tuijottaa kokoajan tuonne päin.
- Ne on kiipeemässä puuhun, ne nauraa kun niillä on hauskaa.
- Ne ottais lehtiä puista, että ne sais tehtyä lehtiteltan, ne solmis ne kepit yhteen.

3. ryhmä

- Ne leikkivät piilosta. Siinä on koala ja pupu ainakin, onko toi kettu?
- Tässä on puu jonka takana ne on piilossa
- Aurinko puuttuu!

4. ryhmä

- Nää taitaa olla piilosilla..
- - Joo, ja toi pupu etti sitte!
- Ihanku ne vilkuttas. Ne on hassuja kun ne vilkuttaa.

Puun takana oleminen toi lapsille mieleen piilosleikin. Myös vilkutukset huomioitiin. Mielikuvitus lähti liikkeelle myös, mietittiin jo mitä hahmot tekisivät seuraavaksi.

Kuva 2.

1. ryhmä

- ”Nuo kaks ei ota sitä mukaan ja sille tulee paha mieli.”
- ”Niillä kahella on hauskaa ja tuolla yhdellä ei. Ne pelaa pallolla.”

2. ryhmä

- Ne ei ota tätä pupua mukaan leikkiin.

- Ne nauraa kun niillä on hauskaa. Pupu itkee kun sillä ei oo hauskaa, (huokaus) voi miten surullista!
- Noi pelaa varmaan jalka tai käsipalloo, eikä ne ota tota leikkiin vaan se jää yksin.
- Ne hyppää ton pallon perässä.
- Mä oon ihanku toi pupu. Mua ei joissain jutuissa oteta mukaan.

3. ryhmä

- Tässä nää pelaa jalkapalloa.
- Pupu on tälleen (näyttää surullista ilmettä ja seisoo kumarassa, pää hartioiden välissä)
- Ne ei ota sitä leikkiin
- Tää ei oo tavallinen jalkapallo!

4. ryhmä

- Tässä nää taitaa heitellä tuota jalkapalloa
- Ja tuo yks ei halua tulla, tuo pupu, kato se jäi tuonne, ne ei halua sitä mukaan, ne haluu heittää palloo.
- Ja tuolla näkyy tuo taivas

Lapset huomasivat kuinka pupu on jätetty yksin ja tästä aiheutuneen pahan mielen. Myös pallolla pelaaminen ja pelaajien riemu huomioitiin.

Kuva 3.

1. ryhmä

- Toi yks nimittelee tuota yhtä pupua- se osottelee sitä.
- Kun tuolla (osoittaa pupua) on surumieli, kun tuo (osoittaa kettua) kiusaa sitä.

2. ryhmä

- Toi sanoo varmaan jotain paha ja osoittaa sitä ja sille tulee paha mieli.
- Pupu kertoo opelle ku tuo lällätteli sille jotenki tai teki ilkeetä.
- Toi sanoi tolle, että toi ois jänishousu, se kiusaa sitä
- - Niin juuri, todella ilkeä kettu!

(Keskustelua kun on kiusattu, ja kuinka pahalta se tuntuu)

- Toisia ei saa kiusata! Älä itke! (sanoo kuvalle ja silittää pupua)

3. ryhmä

- Tuo osoittelee ja tuntuu että tuo nimittelisi. Ja pupulla on taas surullinen olo.
- Ne on ulkona

4. ryhmä

- Tämä itkee tämä tyttö.
- Toinen nauraa sille ja osoittaa sitä ja siitä tytöstä ei tunnu kivalta se.
- Tämä näyttää sille hampaita!
- Se sanoo ehkä vähän tuhmasti niin sitä on ruvennu itkettämään, surettamaan.

Tämä kuva myös herätti tunteita ja sai aikaan keskustelua lasten omista kiusaamiseen liittyvistä kokemuksista. Kuva kertoi lapsille, kuinka kettu nimittelee pupua ja kuinka pahan mielen se saa aikaan. Lähikuva tapahtumasta toimi, juuri kuten olin ajatellutkin.

Kuva 4.

1. ryhmä

- Nyt ne on ottanu sen pupun mukaan ja niillä kaikilla on hauskaa
- Ne kaikki on iloisia
- Ne vilkuttaa

2. ryhmä

- Ne ystävystyikin, että niillä ei ollu mitään riitaa enää.
- Ne vilkuttaa meille, Hei Hei! (vilkuttaa kuvalle). Älä pupu murehdi tosta! (näyttää kettua)

3. ryhmä

- Nuo sanoo heippa meille ja vilkuttaa, että oli kiva leikkiä
- Ne kaikki hymyilee
- Niillä on vaatteet päällä, ne on sisällä.

4. ryhmä

- Nämä näyttää iloisilta, koska nämä on kavereita
- Tuo varjo tulee niistä

Tämä kuva toi lapsille hyvän mielen, koska siinä kaikki ovat yhdessä ja iloisia. Lapset huomasivat kuinka pupu oli otettu mukaan ja kaikista oli tullut kavereita. Lisäksi vilkutukset huomioitiin myös. Lapset katsoivat, että hahmot vilkuttavat heille iloisina. Tämänkin kuva kertoi lapsille sen, minkä tarinan viestin pitikin kuvan kautta katsojalle välittää.

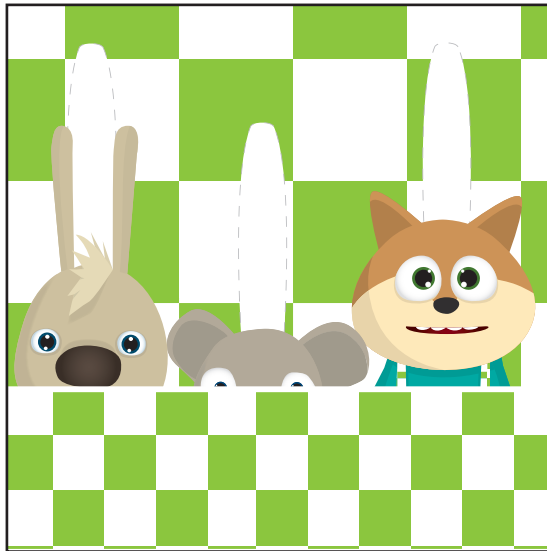
6 TAITTO

6.1 Sivukartta

Kirjassa on kaksikymmentä sivua. Valitsin sivujen kooksi 23x23 cm. Mielestäni tämä kirjakoko on sopiva 3–6-vuotiaan lapsen käteen. Siinä kuvitus on sopivan isokokoista.

Tein kirjasta sivukartan, johon sijoittelin tarinan aukeamittain (kuva 20). Opinnäytetyöhöni valitsin siis esiteltäväksi etukannen, aukeamat 8–11 ja viimeisen sivun 20.

Etu ja takakannen sisäpuolella on tasku esimerkiksi kartongista, jossa pöytäteatterinuket ovat. Etukannen sisäpuolella olisi lapsihahmot ja takakannen sisäpuolella aikuishahmot.

Kuva 20. Luonnos. Pöytäteatterinuket kannen sisäpuolella taskussa.

SIVU- KARTTA

23x23 cm/sivu

KANNEN SISÄSTIVU tasku nukkeille	1. Tämä on tarina kaverin puolustamisesta, kiusamisen loppumisesta ja ystäväyden alkamisesta.	2-3 Kaikki alkoi siis, kun Pertti Pupunen täytti viis. Äiti Pupunen täytyi töihin lähtee ja Pertti oli päiväkotin vietävä.	2-3 Oli päivät olleet ihania, täynnä kivoja leikkejä ja päiväunia. Yhtä asiaa oli Pertti kaivannut, ystävä oli häneltä puuttunut.
"Päikystä löydän varmasti kaverin", Pertti tuumiskeli ja hoitoon asteli reippain askelin. Ikävän kyneleet häntä nielaisi, kun äiti viikutti ja töihin katosi.	4-5	"Hei lapset, meille tuli uusi poika Pertti Pupunen", hoitotäti Karhu Myssykkä esitteli ja Pertti oli tosi iloinen, kun täti Myssykkä hienoja leluja näytteli.	6-7
8-9	10-11	10-11	10-11
Silloin Pertti koki yllätyksen suuren, kun takaa tammen juuren, pieni Hiiri Hippula esille tuli ja Verner Kettu toruskeli:	12-13	"Muistat varmaan Vernerin hyvä, että kunnan ystävä, on kiltti ja reilu, ei lällättele eikä nyrkit heiluta!"	14-15
Vernerä sattui kovin ja itketti, Pertti juoksi heti hänen luokseen ja lohdutti.	16-17	Vernerä pyysi Perttiltä anteeksi ja halasi, ilo ja nauru kaikkien kasvoille palasi.	18-19
20. tasku nukkeille	TAKAKANNEN SISÄSTIVU tasku nukkeille	TAKAKANSI	

Kuva 21. Luonnos sivukartasta.

6.2 Typografia

Valitsin kirjanimeksi Englebert-fontin. Se on leikkisä ja käy mielestäni yhteen kuvitustyylini kanssa. Englebert on ladattu Google Fonts-kirjastosta ja sitä saa vapaasti käyttää.

Toisena vaihtoehtona oli Boogaloo-fontti. Se on mukavan muodokas ja myöskin leikkisä fontti. Sen leikkaus on kuitenkin niin paksu, että kuvituksen kanssa se olisi ollut liian raskaan näköinen kirjan sivuille.

Englebert ENGLEBERT
AaBbCcDdEeFfGgHhIiJjKk
LlMmNnOoPpQqRrSsTtUu
VvWwXxYyZzÅåÄäÖö
0123456789

Boogaloo BOOGALOO
AaBbCcDdEeFfGgHhIiJjKk
LlMmNnOoPpQqRrSsTtUu
VvWwXxYyZzÅåÄäÖö
0123456789

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen oli pitkä prosessi. Sen aikana sain kokea muun muassa innostumista, turhautumista, toivottomuutta, paniikkia, iloa, ylpeyttä, osaamista sekä uuden oppimista. Päivätyön ohella opinnäytetyön tekeminen vaatii kärsivällisyyttä itseltä ja myös lähipiiriltä. Onneksi olen saanut täyden tuen ja kannustuksen.

Työstäni lasten kanssa on ollut erittäin paljon hyötyä opinnäytetyössäni. Aihe on tuttu ja sain lisää niin kuvittamiseen kuin omaan kasvatustyöhönikin. Lähdeaineisto kertoi, kuinka lapselle tulisi jaksaa lukea aina kirja, jonka hän on valinnut luettavaksi, vaikka se olisi luvussa jo kymmenettä kertaa saman päivän aikana. Siinä on jotakin mitä lapsi juuri nyt tarvitsee, kuva, tarina tai molemmat ja voihan siinä vaikuttaa lisäksi myös lukijan tulkinta. Olen opetellut tätä nyt opinnäytetyöprosessissa, enkä pyydä vaihtamaan ikisuosikki Puppe-kirjaa johonkin toiseen, koska ”tämä on nyt luettu tänään jo kahdeksan kertaa ja sinä osaat sen ulkoa”.

Prosessi opetti myös sen, kuinka luovuuden lopahtamisestakin noustaan. Se tunne, kun pää ei tuota yhtään uutta ideaa, ja kynä piirtää toinen toisinaan epäonnistuneimpia kuvia, on kerrassaan ahdistava ja lannistaa kunnolla. Silloin tuntuu, ettei osaa mitään eikä enää koskaan osaisi. Tähän auttaa se, että unohtaa hetkeksi koko asian ja käy uudelleen toimeen, kun mieli on avoin eikä stressi asiasta ole päällimmäisenä mielessä. Sitten, kun kynä alkaakin piirtämään vakavasti otettavia kuvia, oivaltamisen ja lannistuksesta nousemisen tunne on huikea. Silloin alkaa asiat taas rullaamaan, ja innostus tulee takaisin. Luovan alan kompastuskivi onkin juuri tämä, kun luovuus voi mennä välillä totaalisesti pois päältä.

Erityistä mielihyvää tunsin, kun lapset antoivat palautetta kuvistani. Kun kiusaamiskuvassa sanotaan, että ”tuo lällättää” tai ”tuo nimittelee toista” on oltava ylpeä siitä, kuinka on osannut tehdä sellaisen kuvan, josta lapsi näkee nimittelyn ja lällättelyn ilman tekstiä ja ilman minkäänlaista johdatelua. Silloin on osannut tehdä juuri tarinan sanomaa tukevan kuvan. He

näkevät myös, kuinka pupu on jätetty yksin kauemmas ja toiset pelaavat iloisina yhdessä, juuri niin kuin tarinassa on ja kuinka sanoman kuuluisikin tulla esille.

Kannesta monelle tuli mieleen piilosleikki, jota en ollut itse ajatellut, mutta tosiaan, siltähän se näyttää. Minä tein vaan uudet ystävät puun takaa vilkuttamaan. Viimeisen yhdessäolo kuvan palautteesta lapset näkivät ystävyvyyden ja ilon, kuten myös viimeiseksi kuvaksi lisäämäni heippavilkutukset. Myhäilin sisäisesti kun kirjoitin lasten havainnot paperille. Kuvat saivat myös aikaan keskustelua kaverin hyvästä kohtelemisesta ja myös lasten omista, aiheeseen liittyvistä kokemuksista.

Tulihan hahmoista aika hyvät. Lopulta.

Kun aikataulu antaa myöten, teen kirjan loputkin kuvitukset loppuun. Saa nähdä tuleeko Pertti ystävineen kirjahyllyihin. Jos niin kävisi, toivon, etteivät he viettäisi aikaansa kovinkaan kauan aina kerrallaan hyllyssä, vaan olisivat ahkerasti katseiden kohteina kirjan sivuilla ja pöyteteatterinukkeina estradilla.

LÄHTEET

- Apo, S. 2001. Klassinen satutraditio. Teoksessa Suojala M. & Karjalainen M. Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Lasten Keskus. Hämeenlinna: Karisto Oy, 12-29.
- Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Atena Kustannus Oy. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Heinimaa, E. 2001. Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Teoksessa Suojala M. & Karjalainen M. Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Lasten Keskus. Hämeenlinna: Karisto Oy, 142-163.
- Laulajainen, L. 2009. Sanan taika. Esseitä ja artikkeleita. Helsinki: Books on Demand GmbH.
- Mikkonen, K. 2005. Kuva ja sana. Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja ikonoteksteissä. Helsinki: Gaudeamus.
- Rättyä K. & Raussi R. 2001. Tutkiva katse kuvakirjaan. Suomen nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja nro 23. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Suojala, M. 2001. Taidesatu elää ajassa ja ajattomana. Teoksessa Suojala M. & Karjalainen M. Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Lasten Keskus. Hämeenlinna: Karisto Oy, 30-55.
- Tiihonen, M. 2013. Kiusaamisen ennaltaehkäisyn- ja puuttumisen suunnitelma. Joensuun kaupunki/varhaiskasvatus. http://www.joensuu.fi/documents/11127/58109/Kiusaamisen_ehk%C3%A4isy.pdf/d78ef21f-7055-4d7b-b20e-6d28cb01ead3. 14.2.2016.

PERTTI PUPUSEN UUDET YSTÄVÄT

*Tämä on tarina kaverin puolustamisesta,
kiusaamisen loppumisesta ja ystävyysyden alkamisesta.*

Kaikki alkoi siis,
kun Pertti Pupunen täytti viis.
Äiti Pupusen täytyi töihin lähteä
ja Pertti oli päiväkotiin vietävä.

Oli päivät olleet ihania,
täynnä kivoja leikkejä ja päiväunia.
Yhtä asiaa oli Pertti kaivannut,
ystävä oli häneltä puuttunut.

”Päikystä löydän varmasti kaverin”,
Pertti tuumiskeli
ja hoitoon asteli
reippain askelin.
Ikävän kyyneleet hän nielaisi,
kun äiti vilkutti ja töihin katosi.

”Hei lapset, meille tuli uusi poika Pertti Pupunen”,
hoitotäti Karhu Myssykkä esitteli
ja Pertti oli tosi iloinen,
kun täti Myssykkä hienoja leluja näytteli.

Mutta päivän mittaan Pertti joutui huomaamaan,
että jäi yksin leikkimään ja pelaamaan.
Kaikki ei mene kuin toivotaan,
kukaan ei pyytänyt Perttiä leikkiin mukaan.

Itku ja suruhan siitä tuli
ja kuumat kyyneleet Pertin poskille suli.
Ilman äitiä on ikävää
eikä ole edes ystävää.

Vernerin Kettu nauraa hekotteli
ja Pertti-raukalle lällätteli.
Se Perttiä vielä enemmän itketti,
kun Vernerin häntä mammanpojaksi nimitti.

Silloin Pertti koki yllätyksen suuren,
kun takaa tammen juuren,
pieni Hiiri Hippula esille tuli
ja Vernerin Kettua toruskeli:

”Muistat varmaan Vernerin hyvä,
että kunnan ystävä,
on kiltti ja reilu,
ei lällättele eikä nyrkit heiluu!”

Pertin sydän täyttyi ilolla,
kun Hippula oli hänen puolella.
Vernerin Kettu nolostui
ja puun juureen kompastui.

Vernerin Kettua sattui kovin ja itketti,
Pertti juoksi heti hänen luokseen ja lohdutti.
Vernerin Kettu pyysi Perttiltä anteeksi ja halasi,
ilo ja nauru kaikkien kasvoille palasi.

Lopun päivää he yhdessä leikkivät
ja hauskoja juttuja keksivät.
Kun äiti tuli Perttiä hoidosta hakemaan,
riensi Pertti äitiä vastaan innoissaan.
Hänellä oli kiire äidille kertoa,
ettei mikään vedä ystäville vertoa.

Siitä päivästä lähtien tämä kolmikko:
Pertti, Hippula ja Vernerin,
oppivat millainen on hyvä kaveri!